

אזרחות

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שתיים וארבעים וחמש דקות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים. עליך לענות על שאלות משני הפרקים על פי ההנחיות בכל פרק.

פרק ראשון – $(18 \times 1) + (10 \times 2) + (6 \times 2)$ – 50 נקודות

פרק שני – $(18 \times 1) + (10 \times 2) + (6 \times 2)$ – 50 נקודות

סך הכול – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.

כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – דת, חברה ומדינה בישראל (50 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על שאלה 1 – חובה (18 נקודות),

על שתיים מן השאלות 2–4 (לכל שאלה – 10 נקודות),

ועל שתיים מן השאלות 5–8 (לכל שאלה – 6 נקודות).

עייני בקטע שלפניך ובקריקטורה שאחריו וענה על השאלות לפי ההוראות.

אחיי החרדים, אנחנו חיים בגן עדן

לקראת יום העצמאות התפרסם סקר וממנו עולה כי רוב החרדים אומרים שהם מרגישים "ישראלים אמיתיים". לא הופתעתי מתוצאות הסקר. כבר שנים אני טוען שיש לנו, לחרדים, הרגשת שייכות עמוקה לארץ הקודש ושייכות איתנה למדינה. הסיבות לכך רבות ומגוונות, והעיקרית היא היותנו כאן הרבה לפני הקמת המדינה. כבר בתקופת "היישוב הישן" חיו בארץ ספרדים, חסידים, תימנים ועוד. להבדיל מן העולים בעליות הציוניות הראשונות, שעלו לארץ כדי לעבד את האדמה ולשכון בה, עוד קודם לכן הגיעו לכאן חרדים שביקשו לחיות בארץ הקודש וללכת בדרכי אבות. רבים מהם חשקו לקיים את המצוות שאי אפשר לקיים בחוץ לארץ ולהתפלל בארץ לבניית בית המקדש.

בשואה ניסו להשמיד את העם היהודי, וארץ ישראל הייתה מקלט לכל הניצולים. מדינת ישראל כשהוקמה הייתה למשענתם של שרידים ופליטים אשר אחרי שנות גלות ורדיפות מצאו בה את ביתם. רבים וטובים מסרו את נפשם על הקמתה וחללים רבים נפלו על הגנתה. למרות המלחמות והדם שנשפך, קם העם היהודי על אדמתו בארץ ישראל, מתוך אמונה עמוקה בצור ישראל וגואלו, והשיג תוצאות מרשימות.

במדינת ישראל ובתמיכתה הגיע עולם התורה לשיאים, והחינוך החרדי משגשג ופורח. כמעט בכל האזורים בארץ המדינה נותנת שירותי דת כמו מקוואות ובתי כנסת, ומפעילה מוסדות תורניים. תלמידי חכמים מכל העדות מתחנכים במוסדות האלה על אדמת הקודש - בנים ובנות שומרי מצוות ואוהבי אלוקים.

ראו את כל מה שמסביבכם - ודאי, ללא ברכת שמיים, תפילות הצדיקים והנחיות החכמים לא היינו מצליחים. מצער כי קמו בקרבנו קבוצות ששוללות כל קשר למדינה ולא רואות את תמיכתה ואת פעולותיה בתחום הביטחון החברתי, בהקמת מערך בריאות למופת ובהובלת מערכת ביטחון מפוארת. כפירה במעשה המדינה כמוה ככפירה בתורתו של הקדוש ברוך הוא.

אם כך, מדוע שלא לחגוג את חג העצמאות באולם ענק ובו במות בידור וזיקוקין? כי הרושם של טקסים רועשים ושלל אורות פג מיד. ההודיה וההכרה בחוג המשפחה, בעשיית פעולות החזרות ונשנות אלפי שנים, נחקקות בנפש ובכוחן לשמר את ההכרה ואת ההודיה ולהעצים את התקווה להמשך עצמאותנו. לכן נחגוג בתוך הבית פנימה ונודה לבורא עולם בדרכנו, דרכו של העולם החרדי, על הטוב שלו זכינו.

נוכח הקושי הגדול הכרוך בחיים במדינה שאינה מתנהלת על פי ההלכה היהודית, יש לזכור כי רוב רובו של העם היהודי היושב בציון מאמין בבורא עולם, ורבים מאוד שומרים את חגי ישראל ואת מנהגי היהדות בצורה כלשהי. רוב העם ממתין לחיבוק מאיתנו. מבחינתו החיבוק הגדול ביותר שלנו הוא הכרה בטובה של מדינת ישראל.

(מעובד על פי ד' זילברשלג, "אנו חיים בגן עדן". כיכר השבת, 29/4/20)

ההצבעה בחברה החרדית



* "ויגזל את החנית מיד המצרי" (שמואל ב, כ"ג, כ"א) – פסוק המבטא שימוש בנשקו של היריב נגדו. (יתד השבוע, 18/1/13. איור: י' גרשטיין)

ענה על שאלה 1 – שאלת חובה (18 נקודות).

1. א. בזמן הקמת מדינת ישראל היו חוגים חרדיים שהתייחסו בחיוב לרעיון המדינה היהודית. על פי מה שלמדת, הצג שתי סיבות ליחס זה בתקופת קום המדינה.
הסבר כיצד אחת הסיבות שהצגת באה לידי ביטוי בקטע. (6 נקודות)
- ב. על פי מה שלמדת, הצג שתי סיבות להשתלבות חרדים במוסדות המדינה. הסבר כיצד אחת הסיבות שהצגת באה לידי ביטוי בקריקטורה. (6 נקודות)
- ג. על פי מה שלמדת, הצג את היחס של החברה החרדית לחברה החילונית. (6 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 2-4 (לכל שאלה – 10 נקודות).

2. הצג את הדגם הישראלי ליחסי דת ומדינה. הסבר כיצד דגם זה בא לידי ביטוי בקטע.
 3. הצג אחד מן הזרמים בחברה החרדית: העדה החרדית או נטורי קרתא. הסבר כיצד מאפיין אחד של הזרם שבחרת בא לידי ביטוי בקטע.
 4. אחת מנקודות המחלוקת בין הזרמים השונים ביהדות בנוגע לנישואין במדינת ישראל היא חוק בתי הדין הרבנים. יש התומכים בחוק זה ויש המתנגדים לו. הבע את עמדתך בעניין זה.
בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:
– טענה – הצגת עמדתך באופן ברור.
– הנמקה – הצגת שני נימוקים, שבאמצעותם תבסס את טענתך על מושגים וידע מתחום האזרחות.
- ענה על שתיים מן השאלות 5-8 (לכל שאלה – 6 נקודות).
5. הצג את הזרם החרדי לאומי.
 6. הצג את תופעת החזרה לארון הספרים היהודי. הסבר ביקורת אחת על תופעה זו מצד החילונים או מצד הדתיים.
 7. הצג שתי הצעות מתוך האמנה שגיבשו פרופסור רות גביון והרב יעקב מדין בנוגע לדמותה של השבת במדינת ישראל.
 8. הצג את המחלוקת בנוגע לפירוש המושג מורשת ישראל בחוק יסודות המשפט, התש"ם-1980.

פרק שני – החברה הערבית והדרוזית בישראל (50 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על שאלה 9 – חובה (18 נקודות),
על שתיים מן השאלות 10–12 (לכל שאלה – 10 נקודות),
ועל שתיים מן השאלות 13–16 (לכל שאלה – 6 נקודות).
עייני בקטע שלפניך ובתרשים שאחרי, וענה על השאלות לפי ההוראות.

צמצום פערים: כיצד מסדירים את הבנייה ומעודדים הצלחה כלכלית ביישובים הערביים?

הממשלה האריכה את התוקף של תוכנית החומש לחברה הערבית ולחברה הבדואית, שכבר הייתה אמורה להסתיים. יישום התוכנית נתקע, ולכן עד היום נוצלו פחות מ־3 מיליארד שקלים מתוך 15 מיליארד שקלים שיועדו לכך. תוכנית חומש כלכלית חדשה תגובש במהלך שנת 2021.
לאחר שמשרד הבינוי והשיכון בשיתוף המשרד לשוויון חברתי קיבלו אישור ממשרד האוצר, הוחלט להקצות 316 מיליון שקלים ליישום החלטות הממשלה הנוגעות לחברה הערבית. "יש חשיבות מכרעת להסדרת הבנייה ולקידום תכנון ופיתוח במגזר הערבי", אמר שר הבינוי והשיכון והוסיף, "מדובר בהצלחה של ממש למגזר בפרט ולמדינת ישראל בכלל".

בישראל חיים כמעט 1.9 מיליון תושבים ערבים, שהם כ־21 אחוז מאוכלוסיית ישראל. האוכלוסייה הערבית בישראל מפוזרת מאוד; עשרות יישובים ערביים מונים פחות מ־30 אלף תושבים, ושיעור גבוה של יישובים אלה מונה פחות מ־10,000 תושבים. לפי מחקר עדכני, רוב היישובים הערביים היום אינם מצליחים כלכלית ומשתייכים לעשירונים החברתיים-כלכליים הנמוכים בישראל. ביישובים אלה שיעור ההשתתפות של הגברים בשוק העבודה ושכרם נמוכים, ושיעור ההשתתפות של נשים אף נמוך מכך. חלק מפערים אלה הוא גם מסיבות תרבותיות.

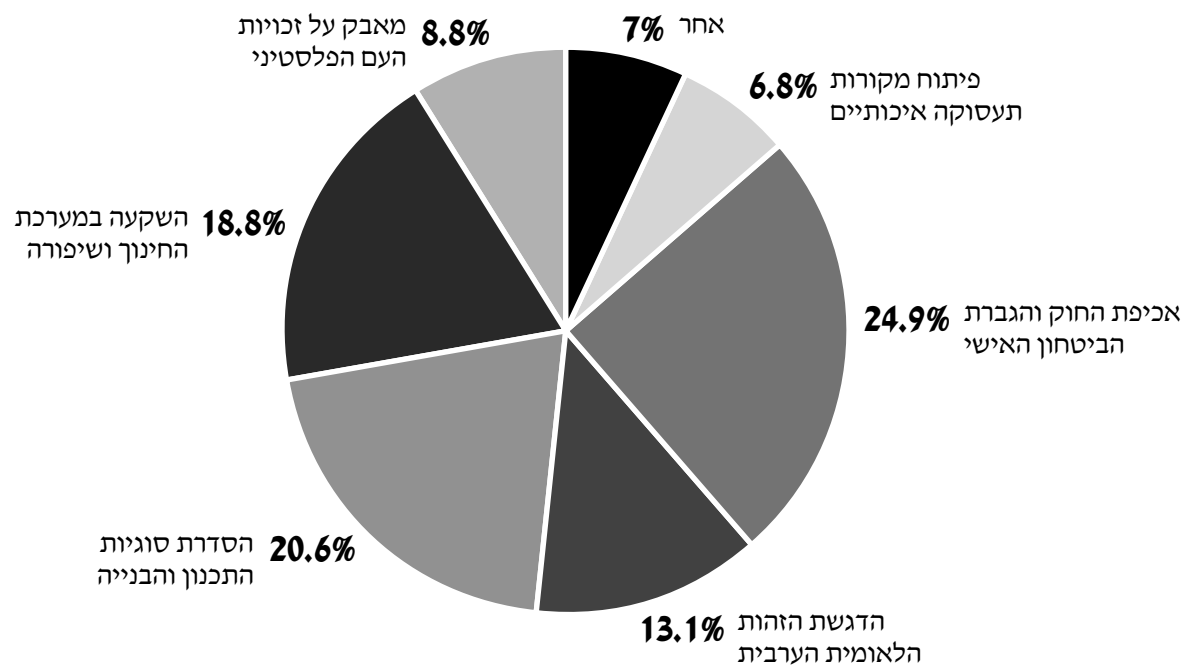
גודל היישובים הערביים ומצבם הכלכלי יצרו מצב שבו הם התפתחו באופן שלא מאפשר להם לפתח תשתיות ואזורי תעסוקה בהתאם לצרכים. ליישובים הערביים חסרים עוגנים כלכליים, עסקים רבים בהם אינם מוסדרים ואין להם רישיון עסק, הביקוש להקמת מפעלים ועסקים נמוך יחסית ואין מספיק שטחים מסודרים להקמתם. כדי להתמודד עם אתגרים אלה יש לשנות את החשיבה, יש להתייחס לאזור כולו. פירוש הדבר הוא שנדרשת היום תוכנית חדשה שתאפשר פתרון אזורי כולל ליישובים היהודיים והערביים, תוכנית לפיתוח אזורי תעסוקה חדשים; לחלוקת הכנסות בין היישובים; להקמת אזורי תעסוקה משותפים ולהרחבת אזורי תעסוקה קיימים. לדעתי, חשוב להעלות את רמת החיים ביישובים הערביים על ידי שיפור תשתיות שיוביל לעלייה בשכר ולשיפור רמת החינוך וההשכלה. נוסף על כך, עלייה ברמת ההכנסה של משקי הבית תעלה את שיעור הגבייה של הארנונה ביישוב. את המטרות האלה אפשר להשיג על ידי איחוד וחיבור תשתיות של כמה יישובים. התוצאה תהיה יותר הכנסות ליישוב ועלייה ברמת השירותים לתושבים. באמצעים אלה שואפים מנהיגי החברה הערבית לממש את רצון אזרחי ישראל הערבים ולהתמקד בהעצמת הכלכלה המקומית, בהגדלת ההכנסות העצמיות של היישובים ובשיפור רמת השירותים שהם נותנים לתושבים.

כדי ליישם את הקידום הכלכלי של היישובים הערביים דרוש שיתוף פעולה בין הרשויות וגיוס משרדי ממשלה לתוכנית תמיכה ולהקצאת משאבים. דרוש גיוס של השוק העסקי להקמת מיזמים עסקיים חדשים או להרחבת קיימים. דרושה הקמת מנהלה לליווי עסקים - מנגנון שעדיין לא הוקם ברוב הרשויות בישראל. היכן ההצלחות? דוגמה מצוינת אפשר למצוא ביישוב ירכא, כפר דרוזי, שבשנים האחרונות נהפך למעצמת קניות. כיום באזור ירכא מתנהל מסחר מגוון בכמה מוקדים מסחריים נפרדים, המהווים יחד עוצמה מסחרית, המושכת לקוחות מכל הארץ.

(מעובד על פי ע' פטרסבורג, "צמצום פערים: כיצד מסדירים את הבנייה ומעודדים הצלחה כלכלית ביישובים הערביים?",

אתר ישראל היום, 12/11/20)

אזרחי ישראל הערבים, מהו הנושא החשוב ביותר בעבורכם?



(הנתונים על פי סקר שערכה חברת דיירקט פולס. מקור ראשון, 20/02/20)

ענה על שאלה 9 – שאלת חובה (18 נקודות).

9. א. על פי מה שלמדת, הצג את **תהליכי העיור** שעברו היישובים הערביים. הסבר כיצד תהליכים אלה באים לידי ביטוי בקטע. (6 נקודות)
- ב. הצג את מעגל השייכות **החיצוני** של האוכלוסייה הערבית בישראל: **אזרחי מדינת ישראל**. הסבר כיצד מעגל שייכות זה בא לידי ביטוי בתרשים. (6 נקודות)
- ג. על פי מה שלמדת, הצג מעגל שייכות **פנימי אחד** של האוכלוסייה הערבית בישראל. (6 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 10–12 (לכל שאלה – 10 נקודות).

10. על פי מה שלמדת, הצג שתי השלכות של **חוסר פיתוח** ביישובים הערביים על **התעסוקה** ביישובים אלה. הסבר כיצד אחת מהן באה לידי ביטוי בקטע.
11. הצג שני גורמים **להישגים הנמוכים** יחסית של התלמידים הערבים בבחינות הבגרות. הסבר כיצד לדעת כותב הקטע יש להתמודד עם אחד מן הגורמים שהצגת.
12. נושא ההכרה במיעוט הערבי **כמיעוט לאומי** מעורר ויכוח ציבורי. יש התומכים בהכרה זו ויש המתנגדים לה. הבע את עמדתך בעניין זה.
בכתבתך הקפד על הרכיבים האלה:
– **טענה** – הצגת עמדתך באופן ברור.
– **הנמקה** – הצגת שני נימוקים, שבאמצעותם תבסס את טענתך על מושגים וידע מתחום האזרחות.

ענה על שתיים מן השאלות 13–16 (לכל שאלה – 6 נקודות).

13. הצג את "ועדת המעקב העליונה של הציבור הערבי בישראל".
14. הצג נימוק אחד המסביר מדוע יש לראות בדרוזים בישראל **מיעוט נטמע** ונימוק אחד המסביר מדוע יש לראות בהם **מיעוט נבדל**.
15. הצג את הגישה ה**ליברלית-פרגמטית** כלפי מיעוטים.
16. הצג את מסקנות ועדת פלד **או** את מסקנות ועדת ידלין בנושא החינוך בחברה הערבית.

בהצלחה!